

UNIVERSITATEA NAȚIONALĂ DE ARTE BUCUREȘTI
Domeniu de doctorat: Arte vizuale

**ARBORELE ROMANTIC.
ESTETICA ECOLOGICĂ ÎN ARTA BOTANICĂ
ȘI DE PEISAJ DIN TRANSILVANIA
ÎNTR-UN REVIRIMENT CONTEMPORAN**

TEZĂ DE DOCTORAT
(Rezumat)

Doctorand: Irina Neacșu

Conducător științific: Conf. univ. dr. habil. Dorina Horățău

București, 2026

Cuprins

<i>Argument</i>	1
<i>Introducere</i>	2
Contextul general al cercetării	2
Tema și obiectul cercetării	3
Terminologie	4
Scopul și obiectivele cercetării	6
Ipoteze sau întrebări de cercetare	10
Metodologia cercetării	12
Structura tezei	15
Originalitatea cercetării și contribuția personală	16
<i>Capitolul I.</i>	
<i>Desenul de arbori în romantism ca metodă de investigare culturală, ideologică, ecologică și estetică</i>	23
Contextualizare istorică	23
Motivul arborelui în pedagogia artistică romantică	37
Arborele romantic ca hartă	54
Arborele romantic ca document	60
Arborele romantic ca design	65
Concluzii	70
<i>Capitolul II.</i>	
<i>Motivul arborelui în desenul de secol XIX în Transilvania</i>	73
Ce a fost mai întâi, arta de peisaj sau peisajul ca artă?	73
Prezentare generală a contextului artistic în Transilvania	79
Prima jumătate a secolului al XIX-lea	82
A doua jumătate a secolului al XIX-lea	97
De la Arborele Romantic la Pomul Vieții – moștenirea peisajului transilvan în arta românească	110
Concluzii	115
<i>Capitolul III.</i>	
<i>Sylva transylvanica. Cercetare artistică contemporană a portretului arboricol</i>	119
Sylva transylvanica	119
Bradul	123
Molidul	126
Pinul	128
Tisa	131
Stejarul și Gorunul	134
Teiul	137

Fagul	139
Castanul	141
Plopul, Salcia și Arinul	144
Mărul și Părul	148
Concluzii	150
<i>Capitolul IV.</i>	
<i>Practica artistică: proiect de sinteză</i> Linea lignea	154
<i>Concluzii</i>	187
<i>Listă de ilustrații</i>	194
<i>Bibliografie</i>	200

Cuvinte cheie:

romantism, desen, portret arboricol, estetică ecologică, Transilvania, Antropocen.

Rezumat

Teza investighează conceptul de *arbore romantic* precum și semnificația ca subiect al desenului de peisaj din perioada romantică. Studiul propune revizuirea acestui subiect în mod transversal, ca fundament teoretic pentru practica artistică contemporană, în legătură cu dezvoltarea actuală a termenului *estetică ecologică*. Se trasează așadar cheile principale ale prezentei cercetări, respectiv perioada romantică (1780-1840) incluzând decalaje temporale locale, tehnica desenului incluzând materiale și abordări caracteristice lucrului pe hârtie și carton și peisajul ca un construct ideologic, gen artistic și metodă pedagogică. Astfel, obiectul cercetării este desenul de arbori în perioada romantismului și este urmărit în relație cu diferitele abordări prezente atât în practica artistică, cât și cea pedagogică a perioadei menționate, indiferent de localizare, caracterul lucrării (schiță, desen în aer liber, din imaginație etc), cu urmărirea variațiunilor estetice și funcționale ale acestui tip de reprezentare vizuală. Prezentarea acestui context cadru în primul capitol nu implică așadar delimitări geografice, însă aduce în discuție artiști din Germania și Marea Britanie unde romantismul a cunoscut o amploare a manifestării stilistice, iar secundar, America, prin ecourile artei de peisaj de la jumătatea secolului al XIX-lea și Franța prin dialogul romantismului cu Școala de la Barbizon. Delimitarea cronologică este dată de perioada de manifestare a stilului romantic, respectiv între Revoluția Franceză și Epoca Victoriană, cu mențiunea extinderii acestui interval la întreg secolul XIX în studiul de caz al Transilvaniei. Aici, ecourile romantice au pătruns cu un decalaj ce a condus la specificitatea locală a suprapunerii stilistice manifestate la nivel european în cea de-a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Această primă parte a cercetării va urmări reprezentarea de arbori, de la tradiția iluministă a studiului științific botanic de secolul XVIII trasată prin modelele codexurilor și cărților de plante, spre dezvoltarea abordării subiective a naturii sub semnul interesului pentru peisaj și a interpretării în acest context a unor arbori remarcabili într-o manieră similară portretisticii. De asemenea, urmărirea fenomenului în raport cu dezvoltarea tehnicii de desen și a metodelor pedagogice structurează direcția acestui interes romantic în arbori și expune

relevanța acestei preocupări într-un moment de revizuire ideologică și estetică a relației omului cu natura. Acest prim capitol va pune în dialog principiile contemporane ale esteticii ecologice și modelul romantic ca moment de anunțare a unor prime elemente structurale; revizitarea acestora are potențialul de a îmbogăți spectrul de fundamentare teoretică a practicii artistice contemporane în legătură cu arta botanică și de peisaj. Capitolul al doilea transferă aceste idei la studiul de caz al Transilvaniei, respectiv la zona de sud a acestei regiuni, cunoscută sub numele de Siebenbürgen—ca areal geografic în care este ancorat proiectul de sinteză și deci relevant în cadrul prezentei cercetări ca nod de legătură între un context cadru și cercetarea artistică. Urmărirea subiectului în mod transversal relevă interesul local pentru arta documentară și etnografie, influențele anumitor școli și principii europene, moduri de racordare și respectiv diferențiere față de caracterul romantic al subiectului în arealul principal de manifestare. Acest capitol urmărește modul în care, în abordările contemporane interdisciplinare în legătură cu peisajul cultural, acest subiect poate fi revizitat în cheia unei observări transversale, relevând caracteristicile culturale asociate cu portretul arboricol. Mai departe, cel de-al treilea capitol va prelucra aceste informații în vederea generării unei cercetări artistice cu intenția producerii unor portrete arboricole în format imagine și text, care cuprind elemente de observație empirică, informații științifice și elemente narative care prezintă caracterul cultural al speciilor ce definesc peisajul transilvan, ca topografie și reprezentare în artă în egală măsură. Al patrulea capitol cuprinde proiectul de sinteză, care prezintă peisajul transilvan văzut prin elementul lemnului. Acesta oferă un dialog între materie și obiect care reflectă interconectivitatea practicilor simbolice și economice care facilitează prezența subiectului arboricol într-un palier cultural identitar local.

Terminologia proprie cercetării este explicată în cadrul părții introductive a acesteia, care prezintă și metodologia de lucru, trasând scopul și obiectivele cercetării. Aceasta va utiliza: romantismul, ca perioadă stilistică istorică; Transilvania ca spațiu și context geografic și cultural pentru studiul de caz; desenul ca tehnică; portretul arboricol ca subiect și motiv ideologic; estetica ecologică ca un cadru teoretic interpretativ. Astfel, estetica ecologică este o lentilă critică prin care sunt înțelese relațiile dintre om, natură, percepție și reprezentare, iar cercetarea istorică care pornește din nevoia de chestionare a elementelor și metodelor de manevrare ale acestui concept în practica artistică contemporană, caută și relevă informații în

legătură cu momentul romantic de reformulare a interesului pentru aceste relații om-natură, în suprapunere cu ceea ce astăzi este atribuit ca moment de naștere a Antropocenului.

Cercetarea urmărește două etape, respectiv o primă etapă preponderent de studiu teoretic, desfășurat pe parcursul primelor două capitole și o a doua de cercetare artistică, dezvoltată pe parcursul capitolelor III și IV ca studiu și proiect de sinteză. Ipotezele și întrebările care au stat la baza prezentei cercetări sunt următoarele:

Într-o abordare interdisciplinară contemporană a unui peisaj cultural, în ce mod pot practicile artistice participa la articularea unor interogări și contribui la găsirea unor răspunsuri? Cu atât mai mult cu cât cercetarea istorică revizuită într-o cheie nouă ar putea identifica elemente-ancoră, sau ar putea sesiza legături critice nediscutate anterior, revizitarea transversală a unui subiect are capacitatea de a trasa caracteristici culturale istorice care rezidă în formulările identitare contemporane? Premisa pentru aceste chestionări este aceea că vizitarea desenului de secol XIX reprezentând arbori, respectiv a artei de peisaj de sorginte romantică în perioada de fundamantare a acestui gen în Transilvania, din perspectivele menționate, poate contribui la descifrarea unei experiențe și percepții ideologice și estetice a peisajului cultural. Cu un gest amplu de filtrare a materialului artistic și de cercetare științifică existent, prin sита preocupărilor critice contemporane la nivel global în studiul artei de peisaj, întrebarea centrală a tezei rămâne următoarea:

Cum a funcționat și în ce fel este relevantă o revitalizare a modelului romantic de desen arboricol ca limbaj comun în cadrul disciplinelor legate de peisajul cultural? În contextul digitalizării metodelor de documentare și reprezentare, și a desprinderii de relevanța reprezentării prin limbajul liniei, studiul desenului de natură, practicat în corelare cu tehnici contemporane, poate releva capacitatea narativă a acestuia în raport nu atât cu rezultatul artistic (a se vedea schița premergătoare unei lucrări de șevalet) ci în raport cu demersul dezvoltării de metodologii individuale de practică și pedagogie în legătură cu subiecte naturale, botanice și de peisaj.

Discutând despre desen ca mod de documentare și tehnică de reprezentare, cercetarea chestionează modul în care studiul acestor desene poate susține trasarea unei estetici ecologice proprie romantismului.

Mai departe, cum se reflectă aceste idei în arta de peisaj transilvană? Și prin aceasta, cum a contribuit și în egală măsură asimilat din exterior, arta produsă pe teritorii

Transilvaniei la formularea unei astfel de estetici ecologice romantice locale? Poate fi aceasta revizitată în practicile contemporane?

Demersul cercetării este poziționat între studiul de istoria artei și interogarea peisajului ca practica artistică personală. Pentru istoria artei, miza este aceea a unei analize transversale a perioadei romantice, exclusiv din perspectiva tehnicii de desen și a subiectului arboricol. Ancorată în arta de peisaj, preocuparea pentru reprezentarea arborilor are în primul rând legătură cu accepțiuni și înțelegeri legate de spațiu, teritoriu și loc. Această perspectivă anunță metodologia interdisciplinară a acestei cercetări. Studiul teoretic a fost realizat prin vizite în colecții de desene și stampe și biblioteci dedicate acestui tip de material, mai ales cu ocazia a două burse care s-au desfășurat pe perioada studiilor doctorale: bursa Fulbright la Universitatea Yale (2024-2025), în departamentul de Istoria Artei, și bursa Bonté în cadrul Muzeului de Artă a României, în departamentul de Grafică (2025-2026). La organizarea și sortarea informațiilor, precum și la efectuarea cercetării artistice a contribuit lucru pe teren, implicând interviuri, discuții și vizite în locații relevante. Desenul, ca practică și obiect rezultat în urma cercetării, reprezintă elementul principal al proiectului de sinteză. Într-o extensie la rândul ei de sorginte romantică a relației dintre tipurile de linii ce formează metodologia de lucru—linia ca semn desenat și scris, linia ca mișcare, cartografiere și urmă în peisaj, linia ca memorie și analogie—linia cusută intervine în estetica proiectului de sinteză ca un omagiu adus celei mai longevive reprezentări arboricole în Transilvania, Pomul Vieții. Astfel, contextualizarea unor practici artistice istorice și revizitarea unor metodologii de lucru în cheie contemporană au funcționat ca suport al formulării practicii artistice tipice artei botanice într-o perspectivă îmbogățită interdisciplinar.

În acest sens, teza nu propune doar o analiză istorică, ci și o formă de reînviere a observării naturii în cheie contemporană, cu o ancoră solidă în practica de gen ale poate celui mai relevant moment al istoriei artei, romantismul.